

Motion till riksdagen

1987/88:Sf270

av Inga Lantz (vpk)

om ekonomisk grundtrygghet

Rättvisa socialbidrag

Många människor i vårt land behöver samhällets stöd för att klara sitt uppehälle. 6 % eller omkring 500 000 människor, är beroende av socialhjälp. Arbetslöshet, sjukdom, social utsatthet, drogmissbruk och rollen som ensamförsörjare leder till ett ökat socialhjälpberoende. Därtill kommer dyrtidens verkningar i form av höga matkostnader och hyror, som gör att människor ibland tvingas begära hjälp, trots att de har ett förvärvsarbete.

Men ökningen av antalet socialhjälpstagare ligger bland de arbetslösa. 60 % av socialhjälpstagarna är under 30 år. I Bagarmossen i Stockholm är var femte ung person socialbidragstagare. Antalet bidragstagare ökar markant bland unga människor som inte har arbete. Fortfarande är ändå gruppen ensamstående män utan barn den största enskilda gruppen bidragstagare, och ensamstående mödrar är kraftigt överrepresenterade bland hjälptagarna.

I tider av arbetslöshet och dyrtid då många människor har svårt att klara sig ekonomiskt är det nödvändigt att staten tar ett större ansvar för att trygga människors existens. Långtidsarbetslösheten ökar. År 1980 utförsäkrades drygt 7 000 människor från arbetslöshetskassorna – år 1985 hade den siffran ökat till 22 000. Förtidspensioneringen ökar liksom antalet människor som av den anledningen måste söka socialhjälp.

Socialtjänstlagen föreskriver att den enskilde skall tillförsäkras en skälig levnadsnivå men överläter åt kommunerna att avgöra vad som skall rymmas inom det begreppet. Socialhjälpstagarna är också utlämnade till kommunernas bedömningar av vad som är ekonomiskt möjligt i resp. kommun.

Det finns fortfarande stora skillnader mellan kommunerna när det gäller kostnaderna för socialhjälp. En viktig orsak till detta är att olika normer för vem som är berättigad till hjälp tillämpas. Det är i andra sammanhang självklart att ersättningsnivåer skall vara lika över hela landet. Så är det t. ex. beträffande socialförsäkringar och pensioner. Det borde råda samma likhet när det gäller normer för socialhjälp. Så är det inte i dag, även om en viss utjämning har skett.

Socialstyrelsen har analyserat kommunernas socialbidragsnormer för 1986. 105 av landets kommuner, eller 37 %, hade detta år en norm som låg under riksskatteverkets existensminimum. I inte mindre än 192 kommuner låg normen för ensamstående för lågt i förhållande till de behov som bidraget förutsätts täcka. Bara i 91 kommuner fanns en nivå som kunde sägas

vara riktig i betydelsen att den enskilde kunde klara sina utgifter på bidraget. Dessa siffror är över ett år gamla men tyvärr har förmodligen inga stora förändringar skett till det bättre. En familj som råkar bo i en kommun som tillämpar en låg procentsats kan förlora tusentals kronor i förhållande till en familj som råkar bo i en kommun som har en annan syn på hur stor socialhjälpen skall vara. Det är fråga om skillnader på 1 000 i månaden för en ensamstående vuxen och på 2 500 kr. i månaden för en trebarnsfamilj. Detta förhållande måste anses som djupt orättvist.

En och samma norm bör givetvis gälla beträffande socialbidragets storlek. Regeringen bör utfärda bindande normer för socialhjälpen i form av riksminiminorm.

Mot. 1987/88
Sf270

Inför SOFT

Socialbidragens utformning hänger nära samman med frågan om det framtida socialförsäkringssystemet och frågan om ett införande av ett socialförsäkringstillägg – SOFT.

Det finns många skäl att införa SOFT, bl. a. behovet av att minska de uppenbara orättvisor som är förenade med det nuvarande systemet. Med SOFT skulle man eliminera åtminstone vissa av dessa orättvisor. Förutom att ge bättre rättvisa åt socialhjälpstagarna skulle det kunna medverka till en ekonomisk utjämning mellan kommunerna. Förmodligen skulle en sådan allmängiltig norm få större effekt i utjämnings syfte än de olika skatteutjämningsförslag som nu diskuteras, eftersom det också är så, att det är de fattigaste kommunerna som oftast har de största utgifterna för socialhjälpen.

Vpk kräver införande av en allmän socialförsäkring. En sådan allmän grundförsäkring skulle kunna ersätta folkpensioner, KBT, studiestöd, bostadsbidrag, socialbidrag, olika former av arbetslöshetsunderstöd och andra liknande transfereringar. Principen, menar Vpk, måste vara att alla människor garanteras en grundtrygghet på en levnadsnivå som i alla livets skeden kan anses vara skälig.

Vpk har många gånger tidigare fört fram krav på SOFT och på den allmänna grundförsäkringen. Tidigare riksdagar har avslagit förslagen mest med hänsyn till att de ekonomiska förutsättningarna saknas. Men ett genomförande av t. ex. SOFT kostar inte mer totalt och samhällsekonomiskt sett, än vad socialhjälpen redan i dag kostar. Förmodligen skulle också SOFT bli billigare för landet som helhet. Den försöksverksamhet som bedrivits på flera ställen i landet har visat att de rutiner som behövs för att pröva rätten till SOFT bl. a. lett till att ansträngningarna att hjälpa SOFT-sökande till ett arbete intensifierats högst betydligt. Fler bidragsberoende kom i arbete än när socialhjälpen betalades ut på vanligt sätt.

Det finns visserligen försök i olika kommuner som syftar till att försöka hjälpa långtidsarbetslösa till arbete också inom det nuvarande socialhjälpssystemet. Försök med detta har just startat i Tyresö kommun.

Men om SOFT ersatte socialhjälpen skulle dels större rättvisa kunna uppnås mellan kommunerna, dels skulle socialtjänstens resurser kunna användas på det sätt som var tänkt från början, nämligen att mer arbeta med de förebyggande insatserna.

Det finns också ett annat skäl till att införa SOFT eller i högre grad kanske att införa ett helt nytt socialförsäkringssystem. Och det är frågor som rör den framtida utvecklingen på arbetsmarknaden och vad en eventuell stor arbetslöshet kommer att innebära sett utifrån socialförsäkringssynpunkt.

Den tekniska revolution som just tagit sin början kommer att föra med sig en total förändring som kullkastar den nuvarande basen för vårt ekonomiska system. I och med detta kommer också vår vardag och vårt levnadssätt att påverkas och förändras. Ingen tidigare teknologi har varit tillämplig på så breda samhällsområden. Ingen har haft så direkta och omfattande sociala verkningar eller burit på så stora motsägelser mellan det destruktiva och det rationella. Och ingen teknologi har så snabbt utvecklats och utvecklas. Det som tidigare tagit 250 år att utveckla tar i dag 25 år.

Datateknikens förmåga att spara in på mänskligt arbete saknar alla tidigare motstycken. I detta avseende är den historiska situationen kvalitativt ny. Alla tidigare teknologiska genombrott har sparat in mänskligt arbete – ofta i stor skala, men ändå har mängden mänskligt arbete och efterfrågan på människors insatser ökat, därför att det industriella systemet som helhet hade en stark utvidgning i volym och utbredning. Idag är läget ett annat. Den väldiga arbetsbesparingen inträffar i ett klimat av svag tillväxt. Dessutom gör sig den nya teknologin gällande samtidigt över hela arbetsfältet. Ingen snabbväxande tjänstesektor kompenserar i dag bortfallet inom industrin. Tvärtom går automatiseringen hårdare fram utanför tillverkningsarbetet.

Den nya tekniken leder till ett helt nytt samhälle med en helt annan infrastruktur. Aldrig tidigare har vi haft ett så kraftfullt medel som den nya tekniken att styra och manipulera med. Nya ekonomiska villkor kommer att gälla.

Den nya tekniken kommer med all sannolikhet att medföra en mycket stor arbetslöshet. Den kommer inte att gå att klara ens med kraftiga arbetstidsförkortningar. En generell förkortning till 6 timmar om dagen skulle visserligen kunna innebära ett tillskott av 200 000 till 300 000 nya arbetstillfällen men det kommer inte att räcka på långt när för att täcka upp överskottet av arbetslösa människor.

Den nya teknikens verkningar och den åtstramning som den offentliga sektorn är utsatt för kommer att öka arbetslösheten. Detta gör att något måste göras åt det sociala grundtrygghetssystemet.

Med stöd av ovanstående hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om formerna för ett införande av ett totalövergripande ekonomiskt och socialt grundtrygghetssystem,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att i avvaktan på detta grundtrygghetssystem frågan om socialförsäkringstillägg åter aktualiseras av regeringen,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att i avvaktan på ett socialförsäkringstillägg en riksnorm bör utarbetas för att få till stånd mer rättvisa socialbidrag¹].

Stockholm i januari 1988

Inga Lantz (vpk)

¹ 1987/1988:So241